

Ελληνικά

2. Πόσες στροφές έχει το ποίημα; Πόσους στίχους έχει η κάθε στροφή;
Υπογραμμίστε τις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν.

Το ποίημα έχει δέκα στροφές. Κάθε στροφή έχει από 2 στίχους.
Λέξεις που ομοιοκαταληκτούν:

Παιχνίδια με τις λέξεις

Παίζουν ο Κωστής κι ο Αλέξης
το παιχνίδι με τις λέξεις.

Πες ο ένας, πες ο άλλος.
πο, πο, σαματάς μεγάλος!

Γρύλος, γρίφος και γρι γρι,
να τρεις λέξεις από «γρι».

Τόσες λέξεις από «ρο»
πού τις βρήκαν; Απορώ...

Κι άλλες να τελειώνουν σε «άνι»;
Πάει η γλώσσα τους ροδάνι...

Να κι ο Φάνης, να κι η Υβόνη.
Το παιχνίδι πια φουντώνει.

Ο Αλέξης για ο Κωστής
θα 'ναι τάχα ο νικητής;

Κρυφακούει η μυγδαλιά,
σκάν' στα γέλια τα πουλιά...

Λέξεις φτερουγίζουν πέρα,
ταξιδεύουν στον αέρα.

Παν στον ουρανό ψηλά
κι όλη η γειτονιά γελά...

Ντίνα Χατζνικολάου

(από τη *Νεότερη Σχολική Ανθολογία* του Θεόδωρου Α. Γιαννόπουλου,
εκδ. Ν. Δ. ΝΙΚΑΣ Α.Ε., Αθήνα, 1983)

3. Στο ποίημα διαβάζουμε:

**«Λέξεις φτερουγίζουν πέρα,
ταξιδεύουν στον αγέρα».**

Στους παραπάνω στίχους του ποιήματος οι «λέξεις» παρουσιάζονται σαν πουλιά που φτερουγίζουν και ταξιδεύουν. Οι λέξεις «φτερουγίζουν» και «ταξιδεύουν» χρησιμοποιούνται εδώ με την πραγματική τους σημασία;

Όταν μια λέξη ή μια φράση χρησιμοποιείται με την πραγματική της σημασία, λέμε ότι χρησιμοποιείται **κυριολεκτικά**.

π.χ. Τα πουλιά **φτερουγίζουν** στον αέρα.

Αντίθετα, όταν μια λέξη ή μια φράση δε χρησιμοποιείται με την πραγματική της σημασία, λέμε ότι χρησιμοποιείται **μεταφορικά**.

π.χ. Οι λέξεις **φτερουγίζουν** στον αέρα.

Βρείτε στο ποίημα και αντιγράψτε τρεις στίχους όπου υπάρχουν μεταφορές.

Πάει η γλώσσα τους ροδάνι... (δηλ. μιλάει ασταμάτητα)

Το παιχνίδι πια φουντώνει (δηλ. αποκτά ένταση, δυναμώνει)

σκάν' στα γέλια τα πουλιά (δηλ. ξεκαρδίζονται, γελούν ασυγκράτητα)

Προσωποποίηση

Κρυφακούει η μυγδαλιά,
σκάν' στα γέλια τα πουλιά...

Άσκηση 4, σελ. 84

5. Συμπληρώστε τα γράμματα και ανακαλύψτε τις λέξεις του ποιήματος.

Παλχιδιου
Τελειώνου

Λεξεις
απορώ

γρίφος
γλώσσα

Τετράδιο ορθογραφίας

27/04/20

Παιχνίδια με τις λέξεις

Παιχνίδι (το -ι), λέξεις (οι -εις), γρίφος (αρσενικά σε -ος), τελειώνου (-ώνω), απορώ (κατάληξη ρήματος), γλώσσα, γειτονιά, κρυφακούει (κατάληξη ρήματος), αμυγδαλιά, φουντώνει (-ώνω και κατάληξη ρήματος).

Οικογένειες λέξεων:

Παιχνίδι: παίζω, παιχνιδιάρης, παιχνιδιάρικος, παίξιμο, παιγνιώδης...

Λέξη: κρυπτόλεξο, σταυρόλεξο, αρκτικόλεξο, λέγω (λέω), διάλεξη, λεξικό, λεξιλόγιο...

Γρίφος: /

Τελειώνω: τέλος, τελεία, τελευταίος, τελειωμένος, τελικός...

Απορώ: απορία, απορημένος

Γλώσσα: γλωσσοδέτης, γλωσσικός, αλλόγλωσσος, ξενόγλωσσος, γλωσσολόγος,...

Γειτονιά: γειτονεύω, γειτνιάζω, γείτονας, γειτονικός, ...

Κρυφακούω: κρυφός, ακούω, ακουστικό, ακουστικός, κρύβομαι, ...

Αμυγδαλιά: αμύγδαλα, αμυγδαλωτά, αμυγδαλεώνας

Φουντώνω: φούντωμα, φουντωμένος, φουντωτός, ...

Παιχνίδια με τις λέξεις

1

Στο τέλος κάθε πρότασης σημειώστε μέσα στο κουτάκι ένα **Μ** για τη μεταφορά και **Κ** για την κυριολεξία.

1. Πήραν τα μυαλά του αέρα.
2. Η θάλασσα ήταν βαθιά.
3. Μη μασάς τα λόγια σου.
4. Το μέλι είναι γλυκό.
5. Βαθύ σκοτάδι απλώθηκε στο χωριό.
6. Τον χειμώνα πέφτουν χιόνια στα βουνά.
7. Στην τάξη άναψε η συζήτηση.

Μ
Κ
Μ
Κ
Μ
Κ
Μ

27/04/20 | Τ.Ε., Τεύχος β', σελ. 21, άσκ.1:

1. Μ, 2. Κ, 3. Μ, 4. Κ, 5. Μ, 6. Κ, 7. Μ

2

Όταν τα παιδιά τελείωσαν το παιχνίδι με τις λέξεις, συνέχισαν να παίζουν με αινίγματα, παροιμίες και γλωσσοδέτες.

- ▶ Ο Αλέξης τους είπε δυο αινίγματα:

Από πάνω κόφτει, κάτω κόφτει
στη μέση κόρη λέει και λέει.

Μια βαρκούλα φορτωμένη
σε σπηλιά πάει και μπαίνει.

Τι είναι;

Τι είναι;

- ▶ Η Υβόνη είπε μια παροιμία:

Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει.

Τι εννοούσε μ' αυτή την παροιμία;

- ▶ Στο τέλος όλοι γέλασαν με τον γλωσσοδέτη που τους είπε ο Φάνης.

Άσπρο χαρτί και ξέξασπρο
και ξέξασπρο μελάνι
και ξέξασπρος γραμματικός
ξέξασπρο γράμμα κάνει.

27/04/20 | Τ.Ε., Τεύχος β', σελ. 21, άσκ.2:

α) Είναι το στόμα (και η κόρη η γλώσσα) β) Είναι το κουτάλι με το φαγητό (και η σπηλιά το στόμα).

Με αυτή την παροιμία εννοούμε ότι τα λόγια μπορεί να πονέσουν κάποιον περισσότερο από τις πράξεις. Μερικές φορές, τα λόγια είναι τόσο σκληρά, δηλαδή γεμάτα κακία, που πληγώνουν και προκαλούν μεγάλο πόνο στις ψυχές.

4

_____ συμπληρώστε το παινιδόλεξο με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση. Προσέξτε και την ομοιοκαταληξία!

(μάτι, δόντια, λαιμός, μάτια, βάλει, τρέξουν, χάλι, κουμπιά)

Μια χτένα κουτσοδόντισσα
με ¹ _____ μαύρο χάλι
πάει στον οδοντογιατρό
μασέλα για να ² _____ .

Ο ⁵ _____ απ' το μπουκάλι
που 'χει τάπα για κεφάλι
με πονόλαιμο είναι πάλι
βραχνιασμένος κακό ⁶ _____ .

Απ' το ³ _____ της βελόνας
δάκρυα δεν μπορούν να _____ ⁴
κι οι βελόνες απ' τα πεύκα
κλαιν που δεν μπορούν να πλέξουν.

Της κουζίνας μας τα ⁷ _____
δε φορούν ποτέ γυαλιά
και κουμπότρυπες δεν έχουν
τα πολλά της τα ⁸ _____ .

Θέτη Χορτιάτη, Παινιδόλεξα, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1986 (διασκευή)

27/04/20 | Τ.Ε., Τεύχος β', σελ. 22, άσκ.4:

1. δόντια, 2. βάλει, 3. μάτι, 4. τρέξουν, 5. λαιμός, 6. χάλι, 7. μάτια, 8. κουμπιά